

NATO İŞBİRLİKLERİ VE ORTAKLIKLARI

Prof.Dr. Mitat Çelikpala
Kadir Has Üniversitesi
mitat@khas.edu.tr

ÖZET

Soğuk Savaş'tan sonra NATO giderek geleneksel görev alanı dışında da hareket edebilen, farklı stratejik ilişkiler geliştiren bir siyasi güvenlik örgütüne dönüşmüştü. Bu dönüşüme katkı sağlayan unsurların başında farklı ülkelerle yürütülen işbirlikleri ve kurulan ortaklıklar gelmektedir. İşbirliği ve ortaklık kavramları NATO'nun gündemine 1990 Londra Zirvesi'nde girmiş ve gelişerek şekillenmiştir. Ortaklıkların en bilinenleri arasında Barış İçin Ortaklık Programı, Akdeniz Diyalogu ve İstanbul İşbirliği Girişimi yer almaktadır. NATO, ortaklıklar dışında, 'küresel ortaklar' olarak tanımladığı Afganistan, Avustralya, Kolombiya, Irak, Japonya, Kore Cumhuriyeti, Moğolistan, Yeni Zelanda ve Pakistan ile de işbirliği anlaşmaları yapmıştır. Bu çalışma NATO'nun '29 + n' prensibiyle ortak çıkar ya da ortak bir konu çerçevesinde sınırsız sayıda birliktelik kurulabilmesi anlayışı kapsamında işbirliği ve ortaklık kavramlarına yüklediği anlam ile uygulamaları ele almaktadır.

ATIF İÇİN: Çelikpala, Mitat, "NATO İşbirlikleri ve Ortaklıkları", *Güvenlik Yazıları Serisi*, No.10, Ekim 2019.
https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/10/NATOIsbirlikleriOrtakliklari_MitatCelikpala_v.1.pdf
DOI: 10.13140/RG.2.2.30777.11361

**NATO'nun
dönüşümün
gerçekleşmesine
hizmet eden ve
örgütün yeni
kimliğinin
şekillenmesinde
belirleyici olan
iki temel kavram
işbirliği ve
ortaklıktır.**

Soğuk Savaş'ın bitimiyle birlikte var oluş gerekçesi sorgulanmaya başlanan NATO, son 25 yılda sadece üyelerinin güvenliğine hizmet etmenin ötesine geçerek, küresel meselelerle yakından ilgilenen bir güvenlik örgütüne dönüştü. Bu dönüşümün gerçekleşmesine hizmet eden ve örgütün yeni kimliğinin şekillenmesinde belirleyici olan iki temel kavram 'işbirliği' ve 'ortaklık'tır. NATO, Soğuk Savaş sonrası dönemde üyelerin öncelikli ilgi alanı olan Avrupa-Atlantik Bölgesinin yanı sıra, Akdeniz ve Körfez bölgeleri başta olmak üzere, dünyanın dört bir yanında üye olmayan ülkelerle kapsamlı ve karmaşık bir işbirliği ve ortaklık ağı kurmayı başarmıştır. NATO'nun kapsamlı bir gündemle oluşturduğu, siyasi ve güvenlik konularına odaklı işbirliği ve ortaklıklarının gerek NATO'nun görev tanımına, gerekse küresel siyasal ve güvenlik konularına doğrudan katkı ve etkileri söz konusudur. Kısacası NATO, Soğuk Savaş'ın bitimini takip eden dönemde geleneksel görev alanının dışında da hareket edebilen, farklı ülkelerle stratejik ilişkileri bulunan bir siyasi güvenlik örgütüne dönüşmüştür. Bu çalışma, tarihsel boyutu da kapsayacak biçimde, NATO'nun işbirliği ve ortaklık kavramına yüklediği anlam ile uygulamalarını ele almaktadır.

İşbirliği ve ortaklık kavramları NATO'nun gündemine, Soğuk Savaş sonrasında erken sayılabilecek bir tarihte, üye ülke liderlerinin katılımıyla Temmuz 1990'da düzenlenen Londra Zirvesi'nde girmiştir. Soğuk Savaş'ın bitişiyle karşı karşıya kalınan durumu değerlendirmek amacıyla yapılan Zirve'de geliştirilen, özellikle önceki dönemde düşman kabul edilen Varşova Paktı üyelerine 'dostluk eli uzatılması' (*extend the hand of friendship*) söylemi çerçevesinde başlayan işbirliği ve ortaklık vizyonu, takip eden yıllarda boyutlanarak gelişti.

Sovyetler Birliği'nin dağılarak Rusya Federasyonu'na dönüştüğü erken dönemde, daha 1991 sonunda kurulan Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi (KAİK; *North Atlantic Cooperation Council - NACC*), yeni dönemin ilk ortaklık girişimidir. KAİK, NATO'nun savunma konularının yanı sıra siyasi, ekonomik, sosyal ve çevresel konularla da ilgilenmeye başladığına işaret etmektedir. Bu bakış açısıyla belirlenen ana hedefler şunlardı: yanlış anlaşma ve düzenlemelerden kaynaklanabilecek çatışma riskini azaltmak, müttefiklerin güvenliğini etkileyen krizleri daha iyi yönetebilmek ve tüm Avrupa devletleri arasında karşılıklı anlayış ve güveni artırarak ortak güvenlik problemlerini çözmek için gereken ortaklık fırsatlarını çoğaltmak. Diyalog ve işbirliği, bu hedef doğrultusunda örgütün yeni dönemle birlikte karşı karşıya olduğu sorunların çeşitliliğiyle baş edebilmek için gereken yaklaşımın temel unsurları olarak belirlenmiştir. Bu sayede de güvenlik ve

**BiO programı,
taraf
arasındaki
işbirliği
sayesinde
üretilen siyasi
ve askeri ara
çözümler
yoluyla, NATO ile
ortak ülkelerin
güvenlik alanını
genişletmeyi
hedeflemiştir.**

savunmayla ilgili pek çok konuda politik işbirliği başlatılabildi. Konsey, 1997’de gözden geçirilerek Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi’ne (AAOK; *Euro-Atlantic Partnership Council - EAPC*) dönüştürülmüş; o da daha sonra ‘Barış İçin Ortaklık’ (BİO; *Partnership for Peace - Pfp*) programının siyasi çatı kurumuna dönüşmüştür.

1994’te başlatılan BİO programı NATO’nun eski Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı üyesi ülkelere yönelik ilk resmi ortaklık programıdır. Soğuk Savaş sonrasında Avrupa’da NATO’ya alternatif olarak ortaya çıkabilecek güvenlik yapılanmalarının önüne geçmek amacıyla şekillendirilen program, başta Orta ve Doğu Avrupa’daki ülkeler olmak üzere Balkanlar, Karadeniz ve Kafkasya’daki ülkeleri de hedeflemiştir. BİO, NATO ile programa dâhil olan 22 ülke arasında ikili düzeyde yakın işbirliği kurulmasını önceleyen ve her bir ülkeyi kendi başına değerlendiren bir program olarak öne çıkmaktadır. Program, ortaklık ülkeleriyle mutlak şekilde tam üyelikle neticelenmeyecek yakın bir stratejik işbirliği kurulması ve bu ülkelerin güvenlik strateji ve yaklaşımlarının orta ve uzun vadede NATO strateji, yaklaşım ve çıkarları ile uyumlu hale getirilmesi hedefiyle yürütülmüştür. Demokratikleşme, temel özgürlükler ve insan haklarının korunması ve desteklenmesi ile adalet ve barışın tesisi gibi öncelikler üzerinde şekillendirilen BİO, bahsi geçen coğrafyalarda yer alan ülkelerle NATO arasında kurumsal işbirliklerinin tesis edilmesini sağlamıştır. BİO programı, taraflar arasındaki işbirliği sayesinde üretilen siyasi ve askeri ara çözümler ile üçüncü devletlerin tamamının üye olamayacağı da dikkate alınarak, NATO ile ortak ülkelerin güvenlik alanını genişletmeyi hedeflemiştir. Yine de, süreçte bu ülkelerden bazılarının NATO üyesi oldukları da belirtilmelidir.

Son 30 yıldaki gelişmelere bakıldığında, BİO programının NATO’nun güvenliğini en çok etkileyen gelişmelerin yaşandığı coğrafyalar dikkate alınarak oluşturulduğu görülmektedir. Bu girişim sayesinde, NATO üyesi olmayan ülkelerle, NATO’nun öncelikleri ve beklentilerini dikkate alacak bir çerçevede işbirliği ve ortaklıklar kurulmuştur. NATO ile ilgili ülkeler arasında ‘Bireysel Ortaklık ve İşbirliği Programı’ (*Individual Partnership and Cooperation Program*) adı altında çok sayıda faaliyet alanından seçilen konularda işbirliği yapılabilmektedir. Güvenlik işbirliği dışında, sivil-asker ilişkileri, askeri eğitim, doğa felaketlerine karşı ortak kapasite geliştirilmesi ve planlama, acil müdahale, bilim, enerji, siber güvenlik ve çevre konularında atılan işbirliği adımları ve ortaklıklar bu çerçevede sayılabilir. Nisan 2011’de kabul edilen Ortaklık İşbirliği Menüsü (*Partnership Cooperation Menu*) binlerce faaliyet alanını listelemektedir. Kısacası NATO, BİO programı yardımıyla bir yandan kendisiyle uyum içerisinde çalışabilecek ve askeri

Güney
komşularıyla
karşılıklı anlayış
ve güvene dayalı
ilişkiler kurmak
ile bölgesel
güvenlik ve
istikrarı
desteklemek
amacıyla
oluşturulan
Akdeniz Diyalogu,
NATO'nun
öncelikli ortaklık
ve işbirliği
mekanizmalarında
birisidir.

operasyonlarda işbirliği içinde hareket edebilecek bir ortaklar havuzu oluşturmuş, diğer yandan da ortak ülkelerin kendi askeri modernizasyon hedeflerini gerçekleştirmelerine destek olmuştur.

Bu çerçevede değinilmesi gereken öncelikli ya da özel işbirliği ve ortaklık Rusya ve Ukrayna ile kurulan işbirlikleridir. NATO 1997'de Rusya ile 'Karşılıklı İlişkiler, İşbirliği ve Güvenliğe Dair Kurucu Senet' (*Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation*) ve Ukrayna ile de 'Belirgin Ortaklık Şartı' (*Charter on a Distinctive Partnership between Ukraine and NATO*) imzalamış ve bu iki ülkeyle özel ilişkiler geliştirmiştir. Rusya ile ilişkiler üye ülkeler ile Rusya'nın eşit seviyede bulunduğu 2002 tarihli NATO-Rusya Konseyi'nin oluşturulmasından itibaren yoğunlaşmıştır. Öte yandan NATO-Ukrayna ilişkileri, Kasım 2002'de Ukrayna'nın Avrupa-Atlantik güvenlik yapılarına entegrasyonu bağlamında yürüttüğü reformları destekleyen NATO-Ukrayna Eylem Planı'nın benimsenmesi ile derinlik kazanmıştır. Bu iki ülkeden Rusya, özellikle Gürcistan ve Kırım'ın işgaliyle işbirliği yapılabilecek ortak vasfını kaybederken, Ukrayna ve Gürcistan Rusya'nın saldırgan tavrı neticesinde öncelikli ortaklar konumuna taşınmıştır.

NATO'nun bir diğer işbirliği ve ortaklık programı yine 1994'te başlatılan Akdeniz Diyalogu'dur (*Mediterranean Dialogue*). Akdeniz'e kıyıdaş üyeleri bünyesinde barındıran NATO için Akdeniz öncelikli bir güvenlik alanıdır. Bu nedenle Akdeniz'e kıyıdaş ama NATO üyesi olmayan ülkelerle işbirliği 1990'ların başından itibaren öncelikli ve önemli bir gündem olarak kabul edilmiştir. Bölgede karşılıklı anlayış ve güvene dayalı ilişkiler kurmak, bölgesel güvenliği ve istikrarı desteklemek ve NATO'nun politika ve amaçlarını açıklamak amacıyla oluşturulan Akdeniz Diyalogu, NATO'nun öncelikli ortaklık ve işbirliği mekanizmalarından birisidir. Mısır, İsrail, Fas, Moritanya ve Tunus ile başlayan diyalog, Ürdün ve Cezayir'in de katılımıyla yedi üyeli bir yapılanmaya dönüşmüştür. NATO'nun 1997 Madrid Zirvesi'nde kurulan *Akdeniz İşbirliği Grubu*, NATO üyeleri ve Akdeniz Diyalogu ülkelerinin temsilcilerini ikili (NATO + bir Akdeniz Diyalogu üyesi) ve çokuluslu (NATO müttefikleri + tüm Akdeniz Diyalogu ülkeleri) formatlarda bir araya getirmektedir. Ayrıca 1997'den itibaren hazırlanan yıllık çalışma programı askeri faaliyetlerde işbirliğinden sivil olağanüstü hal planlamasına, kriz yönetiminden afet yardımına kadar çeşitli faaliyetleri kapsamaktadır. İşbirliği ve ortaklık alanı, NATO dışişleri bakanlarının 2002 yılında terörizm dâhil olmak üzere ortak tehdit olarak görülen yeni konu başlıklarını da gündeme almasıyla, Akdeniz Diyalogu'nun pratik ve politik boyutu genişletilmiştir. Haziran 2004 İstanbul Zirvesi ise üye ülkelerin NATO

İstanbul İşbirliği

Girişimi

terörizmle

mücadele,

istihbarat

paylaşımı, sınır

güvenliği, kitle

imha silahlarının

yayılmasıyla

mücadele,

savunma

reformu ve

müşterek eğitim

alanları üzerinde

yoğunlaşmak-

tadır.

ile yapabilecekleri işbirliği alanlarının sayısının artırıldığı ve Akdeniz Diyalogu'nun gerçek bir ortaklık düzeyine çıkartıldığı toplantı olmuştur. Üye ülkeler terörizmle mücadele bağlamında NATO'nun Akdeniz'de yürüttüğü 'Etkin Çaba' (*Operation Active Endeavour*) gibi harekâtlara da katılmaktadırlar.

NATO'nun Akdeniz Diyalogu ile bir arada ele alınması gereken bir diğer işbirliği ve ortaklık programı, yine 2004 İstanbul Zirvesi'nde başlatılan *İstanbul İşbirliği Girişimi*'dir (İİG; *Istanbul Cooperation Initiative - ICI*). Bu girişimin amacı Orta Doğu'nun daha geniş bir alanında ve özellikle Körfez İşbirliği Konseyi'nin (*Gulf Cooperation Council*) üyeleriyle bireysel olarak işbirliğine dayalı ilişkiler geliştirmektir. İİG genel hatlarıyla Akdeniz Diyalogu ile benzer şekilde, ancak daha ziyade terörizmle mücadele, istihbarata ilişkin bilgilerin paylaşımı, sınır güvenliğine yönelik işbirliği ve kitle imha silahları ile bunları atma vasıtalarının yayılmasıyla mücadele, savunma reformu ve müşterek eğitim gibi ortak ilgi alanları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bahreyn, Kuveyt, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin katıldığı bu girişimin temel ilkeleri girişimi karşılıklı olarak sahiplenme, esneklik ve tamamlayıcılıktır. Karşılıklı sahiplenme (*two-way partnership*) kavramı İİG'nin çift yönlü olduğunu ve dolayısıyla her iki taraftan da desteklenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Pratik açıdan, İİG katılımcılara savunma reformu, savunma bütçesi ve sivil- asker ilişkileri konularında tavsiyelerde bulunmak dâhil pek çok alanı kapsayan ve özel istek ve ihtiyaçlara göre düzenlenecek işbirliği modelleri getirmektedir.

Bu öncelikli bölgelerin dışında NATO'nun 'küresel ortaklar' olarak tanımladığı Afganistan, Avustralya, Kolombiya, Irak, Japonya, Kore Cumhuriyeti, Moğolistan, Yeni Zelanda ve Pakistan'ı içeren bir dizi ülke ile de işbirliği yürüttüğü belirtilmelidir. Amaç küresel alanda karşı karşıya kalınan, doğrudan ya da dolaylı biçimde üye ya da ortak ülkelerin güvenliklerini tehdit eden durumlara karşı ortak bakış açısı oluşturulması ve krizlerin yönetiminde ortak harekât yapabilme kabiliyetinin geliştirilmesine katkı sağlanmasıdır.

NATO'nun geliştirmeye çalıştığı işbirliği ve ortaklık girişimleri yukarıdaki tarihsel süreçte kazanılan tecrübelerin de ışığında bir takım temel prensip, vizyon ve esnek işbirliği araçlarının geliştirilmesini sağlamıştır. Gelinek noktada ortaklar, '29 + n' prensibi çerçevesinde, ortak bir çıkar ya da ortak bir konu başlığı esas alarak sınırsız sayıda ortaklık kurulması anlayışı çerçevesinde belirlenmektedir.

NATO işbirlik ve

ortaklıkları

29 + n

prensibiyle ortak

çıkar ya da konu

başlığı esas

alınarak sınırsız

sayıda ortaklık

kurulması

anlayışı

çerçevesinde

şekillenmektedir.

Kısa bir özetle; 1997 Madrid, 1999 Washington, 2002 Prag ve 2004 İstanbul zirvelerinde, üye ülkeler ve ortaklar arasındaki işbirliğini daha da derinleştirmek için adımlar atılmıştır. Müşterek değerler ve ilkelere dayandırılan bu işbirlikleri, kurulan ortaklıkların kurumsal şemsiyesi altında Avrupa-Atlantik bölgesinin ötesinde küresel barış ve istikrarın güçlendirilmesini amaçlamaktadır. 2010 Lizbon Zirvesi'nde kabul edilen *Konsept Belgesi*, ortaklık ve işbirliklerinin gelişimine işaret ederek, bu kavramları farklı bir bakış açısıyla gözden geçirmiştir. Bu çerçevede, işbirliğine daha kapsayıcı ve esnek bir anlam ile stratejik bakış açısı kazandırılması öncelik olarak belirginleşmiştir. Ardından, Nisan 2011'de Berlin'de yapılan NATO Dışişleri Bakanları zirvesinde yeni 'ortaklık politikası' kabul edilmiş; 2014 Galler Zirvesi'nde de, Rusya'nın yarattığı güvenlik sorunları ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika'dan kaynaklanan yeni risklere karşılık verebilmek için, sahip olunan yeteneklerin geliştirilmesi amacıyla başta Ukrayna, Finlandiya, Gürcistan ve Ürdün olmak üzere bazı ortaklarla daha derinlemesine ve özel şekillendirilmiş ikili ilişkiler kurulması ('*enhanced opportunities for certain partners*') gündeme gelmiştir.

Bu yeni yaklaşım çerçevesinde müttefik ülkelerin, gelecekte karşılaşılabilecek muhtemel krizleri ortaklarla birlikte yönetmesini hedefleyen daimi bir format ve platform (*Partnership Interoperability Initiative*) geliştirilmesine karar verilmiştir. Genel tarihsel tecrübe ve tercihler ışığında, NATO'nun bu yeni ortaklık politikasının temel stratejik öncelikleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Avrupa-Atlantik coğrafyasında barış ve istikrarın devamlılığının sağlanabilmesi adına küresel meselelerle de yakından ilgilenerken, uluslararası alanda güvenliği artırmak;
2. NATO müttefiklerinin güvenliğini yakından ilgilendiren alt bölgelerdeki ana aktörlerle bölgesel düzeyde güvenlik ve işbirliğini geliştirmek;
3. Ortaya çıkma ihtimali olan güvenlik tehditlerine yönelik uluslararası girişimler de dâhil olmak üzere ortak çıkar ve konu başlıklarında karşılıklı işbirliğini kolaylaştırmak;
4. NATO üyeliğini isteyen ve şartları uygun devletleri üyeliğe hazırlamak;
5. Bu ülkelerde, özellikle savunma ve güvenlik sektörleri başta olmak üzere, demokratik değerleri ve kurumsal reformları desteklemek;
6. NATO şemsiyesi altında yürütülen operasyon ve faaliyetlere katılım ve desteği teşvik etmek;
7. Krizleri önleme yaklaşımı çerçevesinde, erken uyarı sistemlerinin kurulması da dâhil olmak üzere, güvenliğe ilişkin gelişmelere yönelik farkındalığın artırılması;

8. Etkin bir kamu diplomasisi yürüterek, NATO'nun küresel güvenlik ve istikrarın sağlanmasında oynadığı rolü ve faaliyetleri konusunda güven ve karşılıklı anlayışın inşa edilmesi.

Bu temel stratejik hedefleri gerçekleştirmek amacıyla NATO ile ortakları arasında işbirliğinin yoğunlaştığı alanlar olarak karşımıza terörle mücadele, kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi, siber güvenlik, enerji güvenliği, deniz güvenliği ve deniz korsanlığıyla mücadele gibi yeni gelişen tehditlerle mücadele ve sivil acil durum planlaması çıkmaktadır. Bu çerçevede, gerek NATO gerekse ortaklık kurulan/kurulacak ülkenin NATO ile kurulacak işbirliğinin yönü, hızı, boyutu ve odağının kendi çıkar ve öncelikleriyle uyumlu olması sağlanmaya çalışılmaktadır. Ortaklık kurulan ve kurulması istenilen ülkelerle siyasi istişareler yoluyla güvenlik önceliklerinin ve meselelerin anlaşılması, ortak çıkar ve hedeflerin belirlenmesi ve işbirliğinin derinleştirilmesine çalışılmakta, esnek biçimde teşkil edilen çok sayıda komite ve yapılanmalar vasıtasıyla da işbirliği ve ortaklıklar derinleştirilerek boyutlandırılmaktadır. Aradan geçen zaman zarfında yürütülen müşterek çalışma ya da faaliyetler sayesinde müşterek doktrin, prosedür ve donanımın geliştirildiği, standart ve uyumlu hale getirildiği de gözlemlenmektedir.

KAYNAKÇA

NATO Public Diplomacy Division, *Ortaklık Yoluyla Güvenlik*, <https://www.nato.int/docu/sec-partnership/sec-partner-turkish.pdf>

Oğuzlu, Tarık (2013). *NATO Ortaklıkları ve Türkiye: Barış İçin Ortaklık, Akdeniz Diyalogu, İstanbul İşbirliği Girişimi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

EK OKUMA

Karaosmanoğlu, Ali L. (2013). *NATO'nun Dönüşümü*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

İNTERNET

Partnerships: Projecting Stability through Cooperation, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_84336.htm

Uluslararası İlişkiler Konseyi (UİK) Derneği, Türkiye’de uluslararası ilişkiler çalışmalarının gelişimine katkıda bulunmak, ilgili alanlarda çalışanları bir araya getirmek ve çalışmalarını desteklemek amacıyla bir grup akademisyen, medya çalışanı ve dışişleri mensubu tarafından 2004 yılında tarihinde kurulmuştur. 2010 yılından beri *International Studies Association* (ISA) ortak kuruluşu ve 2016’dan beri de *Balkan Political Science Association* (BPSA) üyesi olan UİK, iki yılda bir düzenlediği *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları ve Eğitimi Kongresi* ile *Güvenlik Akademisi* ve *Dış Politika Akademisi* eğitim programlarını gerçekleştirmektedir. Uluslararası İlişkiler disiplininin Türkiye’deki gelişimine katkı yapmış öğretim üyelerine yönelik *Ustalara Saygı Ödülü* ile genç akademisyenlere yönelik *Teşvik Ödülü* veren UİK, başta *Uluslararası İlişkiler* dergisi ile *Güvenlik Çalışmaları* serisi olmak üzere kapsamlı bir yayım programı ile *Güvenlik Portalı* (GP), *Türkiye Barışı Koruma Veri Tabanı* (TÜBAKOV), *Kavram Avcıları* ve *Black Sea Young Reformers Fellowship* (BSYRF) projelerini hayata geçirmiştir.

UİK hakkında daha fazla bilgi almak için, lütfen [web sayfasını](https://www.uik.org.tr) (https://www.uik.org.tr) ziyaret ediniz.

© UİK 2019

Bu çalışmanın telif hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi (UİK)’e ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; UİK’in kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Güvenlik Yazıları, NATO Kamu Diplomasisi Birimi tarafından desteklenmektedir.

Security Papers are supported by the NATO Public Diplomacy Division.